Raymond R. Hausoul, 'Christus onze hoeksteen.' *Bijbelstudie Magazine* 2.1 (sept. 2008): 4-7

Christus onze hoeksteen

- Door Raymond R. Hausoul -

Een tekst die me als bouwkundige lang bezighield is de nieuwtestamentische toespeling op Ps.118:22 en Jes.8:14; 28:16, die door Petrus (in 1Pet.2:6-8a) op interessante wijze met elkaar worden verweven: "'Kijk! Ik plaats een uitverkoren kostbare hoeksteen in Sion en wie op Hem vertrouwt zal zeker niet teleurgesteld worden" [Jes.28:16]. Voor jullie die geloven geldt dit kostbare, maar voor de ontrouwen geldt [Ps.118:22]: "De steen die de bouwlieden hebben verworpen, deze is tot een hoeksteen geworden." En [Jes.8:14]: "Een steen om zich te stoten, een rots om zich te ergeren." Omdat ze dit woord niet geloven stoten ze zich eraan, waartoe ze ook bestemd zijn'.

Drie schriftgedeelten

De drie schriftgedeelten die de apostel hier gebruikt, vormen samen een prachtig schilderij waarop Christus staat afgebeeld. Ps.118 is bekend als het grote *Hallel* die door de Heer zelf, tijdens het Pascha, werd gezongen. De 'hoeksteen' die genoemd wordt in deze Psalm werd in het Jodendom toegepast op Abraham en David, maar bovenal gezien als verwijzing naar de komende Messias. Later zou de Heer Jezus deze profetie op zichzelf toepassen (Mat.21:42).
Een soortgelijke duiding zien we in de Targum. Deze schrijft bij de 'uitverkoren kostbare hoeksteen' in Jes.28:16: 'Kijk, ik plaats in Sion een Koning. Een Koning, sterk, machtig en verschrikkelijk. Die ik vasthoud en versterk. De profeet zegt: "En de rechtvaardigen, waarin vertrouwen is, zullen niet sidderen als er verdrukking komt".' Opnieuw wordt duidelijk dat men bij de 'hoeksteen' dacht aan de toekomstige Koning.

De steen-profetieën

De nauwkeurige bijbellezer heeft wellicht al opgemerkt dat niet alleen Petrus, maar ook Paulus het oudtestamentische getuigenis van Jes.8:14 en 28:16 met elkaar verbindt. Zo schrijft Paulus in Rom.9:32b-33: 'Zij hebben zich gestoten aan de steen des aanstoots, zoals geschreven staat: "Kijk! Ik plaats een steen des aanstoots en een rots der ergernis in Sion [Jes.8:14]"; en [Jes.28:16]: "Wie op Hem vertrouwt zal niet teleurgesteld worden".'
Beide apostelen wijken in hun formulering af van de Septuaginta (LXX) – de Griekse vertaling van het Oude Testament. Zo gebruiken ze de woorden 'plaatsen' (Gr. *tithēmi*) en 'ergernis' (Gr. *skandalon*), in plaats van: 'werpen' (Gr.

emballō) en 'val' (Gr. *ptōma*), zoals de Septuaginta dat doet.
Door deze parallelliteit in afwijking, dachten sommige uitleggers dat er een mondelinge overlevering bestond van deze tekstuitleg. Selwyn dacht zelfs aan een hymne die al in het prille begin van de vroege christenheid zou zijn gezongen.[1] Anderen hadden bedenkingen bij die gedachten en wezen op taalkundige afwijkingen en structuurverschillen in de citaten.[2] Ook misten ze bij Paulus een heldere verwijzing naar Ps.118:22. Van Houwelingen opperde zelfs de mogelijkheid dat Paulus tijdens Petrus' verhoor voor de Hoge Raad aanwezig was en deze 'steenprofetie' van Petrus hoorde en bewaarde (Hand.4:10-1; 22:5; 26:10).[3] Dat is een interessante hypothese, die we echter, gezien het zwijgen van de Schrift daarover, niet kunnen bewijzen.

De betekenis van 'hoeksteen'

De verwijzing naar de 'hoeksteen' blijft interessant. Meerdere keren wordt het woord door de nieuwtestamentische schrijvers gebruikt (Mat.21:42; Hand.4:11; Rom.9:33; 1Kor.3:11; Ef.2:20; 1Pet.2:6). Moeilijk hierbij is de vraag: Wat is een hoeksteen en waar bevindt die zich? Het begrip wijst in de bouwkunde naar verschillende 'hoekstenen'. Dat zorgt voor verschillende gedachten en toepassingen.
In Jes.28:16 is het de vertaling van het Hebreeuwse pinnāh, dat als basis het woord 'hoek' heeft. Maar ook daarmee kunnen we alle kanten op. We kunnen denken aan de hoek van de straat (Spr.7:8,12), de hoek van het dak (Spr.21:9; 25:24), de hoek van een huis (Job 1:19), de hoek van het altaar (Ex.27:2; 38:2) en de hoek van de stadsmuur (Neh.3:24,31) en ga zo maar verder. Verschillende uitleggers hebben vandaar een poging ondernomen om meer duidelijkheid te krijgen over de plaats van de 'hoeksteen'. Alle mogelijkheden duiken zo nu en dan weer op, waardoor het nuttig kan zijn ze hier eens de revue te laten passeren.

Hoeksteen 1: De fundamentsteen

De vroege kerkvaders dachten bij de 'hoeksteen' aan de fundamentsteen van een gebouw.[4] Ook de Studiebijbel noemt die mogelijkheid in 1Pet. 2:6. Om erover te kunnen struikelen, moest de steen immers laag bij de grond liggen. Een hoeksteen was dus een grote gehouwen steen die op de hoek van een huis werd gelegd als fundering van de plek waar twee muren samenkwamen.
De woorden 'steen ten grondslag' en 'kostbare hoeksteen van een vaste grondslag' in Jes.28:15 lijken in deze richting te wijzen (zie ook Job 38:6; Jer.51:26). Diezelfde gedachte ondersteunt Ef.2:19-20: 'Zo zijt gij dan geen vreemdelingen en bijwoners meer, maar medeburgers der heiligen en huisgenoten Gods, gebouwd op het fundament van de apostelen en profeten, terwijl Christus Jezus zelf de hoeksteen is. In Hem wast elk bouwwerk, goed ineensluitend, op tot een tempel, heilig in de Here, in wie ook gij mede gebouwd wordt tot een woonstede Gods in de Geest.'
In de antieke bouwkunst was die 'hoeksteen' de voornaamste steen van waaruit gebouwd werd. Sommige wetenschappers beweren zelfs dat onder deze belangrijke funderingsstenen, in de oudheid de lichamen van kinderen of oudere personen werden neergelegd. Dit gebruik zien we inderdaad in de Bijbel terug (Joz.6:26).
De stevigheid van de bouwconstructie werd bepaald door de hoeksteen. Wanneer hij niet sterk genoeg was of onzorgvuldig werd gelegd, zou de stabiliteit tussen de twee samenkomende muren verzwakken. De hoeksteen moest dus nauwkeurig worden uitgezocht. Hij was de eerste steen van het gebouw. Hij bepaalde de hoek ervan en moest voorzichtig worden aangebracht. Als hij één keer gelegd was, werden alle andere muren in zijn richting uitgelijnd. In de Bijbel zien we dit accent terug bij de samenbindende functie van Christus, 'de Hoeksteen' bij uitstek.
Bij het beeld van de hoeksteen wordt er vaak gezegd dat de (muur)lijn van de heidenen en de (muur)lijn van de Joden daarop samenkomen. Hier moeten we wel voorzichtig zijn om niet te snel bij de gelovige Joden en de gelovige heidenen aan aparte muren te denken. Want dan zouden beiden groepen weer een andere richting vanaf de hoeksteen uitgaan. Dat kan onmogelijk het geval zijn in de zonet geci-

teerde tekst van Ef.2:19-22. Als we spreken over het gebouw dat opgroeit en gefundeerd is op Christus, spreken we over de verbinding van beide muurlijnen op de hoeksteen. We zien dan niet meer twee afzonderlijke muurlijnen, maar het fundament waarop de Joodse en heidense gelovigen samen de gemeente vormen.
Op die wijze verwijst de steen naar de Heer Jezus die de twee muren van Joden en heidenen tot één geheel heeft samengevoegd (Ef.2:13-14). Hij is daarbij het fundament waarop het hele gebouw rust (1Kor.3:10-11).

Hoeksteen 2: De sluitsteen

Anderen zochten de betekenis van de 'hoeksteen' hogerop en dachten aan een sluitsteen. Dat was de steen die in het midden en op het hoogste punt van een boogconstructie werd geplaatst. Deze steen was onmisbaar. De hele constructie werd erdoor verdeeld op de boog. Door deze middelste steen wordt zodoende de bovenliggende constructie bij elkaar gehouden. Zonder sluitsteen, geen boog; en zonder boog geen constructie die ervoor zorgde dat men hoger kon bouwen.

Voor de Joden was Hij een steen van aanstoot bij zijn eerste komst, maar straks bij zijn wederkomst zal Hij voor de trouwen in dat volk de hoofdsteen zijn.

Anderen dachten aan een latei – dat horizontale balkje dat men bij oudere gebouwen nog aan de buitenkant boven de raamopening ziet – en vonden ondersteuning in de oude bouwconstructie van Salomo's tempel, die volgens hen sprak van zo'n latei (NBG: 'kapiteel'; 2Kon.25:17). Ook in een Griekse tekst van Symmachus verwijst het woord *akrogōniaios* naar een koperen kapiteel dat op de pilaren van Salomo's tempel stond. Eveneens lezen we in het apocriefe boek *Testament van Salomo* uit de tweede/derde eeuw na Christus het volgende: 'Jeruzalem werd gebouwd en de tempel voltooid. Maar er lag een grote en uitverkoren hoeksteen. Het was een steen die ik graag in de tophoek van de voltooide tempel wilde neerleggen. Alle werklieden [...] kwamen naar dezelfde plaats om de steen omhoog te heffen en neer te leggen aan de top van de heilige tempel. Maar ze waren niet sterk genoeg om de steen te bewegen en hem op de toegewezen tophoek te plaatsen, want de steen was buitengewoon groot en bruikbaar voor de hoek van de tempel' (118).
Aanhangers van de gedachte: 'de hoeksteen = een sluitsteen', zien in de 'hoeksteen' vooral een verwijzing naar de stabiliteit die de Heer Jezus aan zijn gemeente geeft. Een nadeel van deze visie is dat de uitspraak dat de ongelovigen over deze steen struikelen vreemd aan doet bij die voorstelling (1Petr.2:7). Over een steen die hoog in het gebouw geplaatst is, kan men moeilijk struikelen. Eveneens wordt in het *Testament van Salomo* later vermeld dat de steen geplaatst werd aan de ingang van de tempel (123).

Hoeksteen 3: De topsteen

We vinden nog een andere verklaring voor de 'hoeksteen'. Deze derde optie gaat ervan uit dat de 'hoeksteen' de hoogste steen is van een gebouw. Bijvoorbeeld de hoogste steen van de piramide. Deze gedachte wordt aangewakkerd door Zacharia 4:7: 'Wie zijt gij, grote berg? Voor het aangezicht van Zerubbabel wordt gij een vlakte; hij zal de gevelsteen [lett.: 'hoofdsteen'] naar voren brengen onder het gejubel: heil, heil zij hem!' De 'gevelsteen', wijst hier op de hoogste steen. Als deze gedachte juist is, zouden we de gemeente met een gebouw kunnen vergelijken dat groeit in de richting van de 'verhoogde' Christus. Net zoals de vorm van de bovenste piramidesteen het ontwerp van de piramide 'bepaalt', bepaalt Christus de vorm van de gemeente. De gemeente is dan een volk dat steeds uitkijkt naar haar doel: Jezus Christus.
Het nadeel van deze optie is dat het Hebreeuwse woord in Zacharia verschilt met Jesaja. Jesaja spreekt over een 'hoeksteen' (Hebr. *'even pinnat*), terwijl Zacharia spreekt over een 'hoofdsteen' (Hebr. *'even ro'sha*). Bovendien kan men ook over de topsteen niet struikelen.

Hoeksteen 4: De ingangssteen

Een vierde opvatting is dat de 'hoeksteen' aan de ingang van de tempel stond. Opnieuw wordt

verwezen naar het *Testament van Salomo* dat zegt dat de hoeksteen aan de ingang van de tempel kwam te liggen (123). Ook de Syrische Peshita wijst in Jes.28:16 erop dat de steen niet in het fundament, maar aan de hoek van de muur lag.

Hoeksteen 5: De familievorst

Ten slotte bestaat er de gedachte om bij de 'hoeksteen' te denken aan de familie, stam of het eigen volk. De Israëliet vergeleek de familie vaak met een huis en noemde het familiehoofd of de vorst dan zinnebeeldig de 'hoeksteen'. Daarom zouden we ook in Jes.28:16 en Ps.118:22 bij de 'hoeksteen' kunnen denken aan de belangrijkste vorst waarop Gods beloftes rusten: de Messias. Een nadeel bij deze uitleg is dat zij nergens voldoende ondersteuning vindt.

De Messias

Op dit moment stelt de lezer zich wellicht de vraag: Welke van de vijf opties is nu juist. Het antwoord blijft moeilijk. De exacte betekenis kan tot op vandaag niet worden vastgesteld. In mijn beschrijving heb ik beknopt de zwaktes van de verschillende opvattingen weergegeven. De meest voor de hand liggende optie is op dit moment de gedachte dat de hoeksteen een fundamentsteen is.

Maar wat men ook uiteindelijk kiest, in elk geval blijft duidelijk dat de steen van wezenlijk belang is voor het gebouw. In Jes.28:16 staat de uitspraak in verbinding met een woord tot de heersers van Gods volk: het koningschap in Israël. Het gaat over de terzijdestelling van de bevoorrechte positie en het komende oordeel over Israël. God voorzegt dat dit oordeel zal komen door de Assyrische strijdmachten. Het is een vastbesloten verdelging (vs.22), geen schuilplaats is meer mogelijk (vs.15), maar er is ook een nieuw fundament dat door Jahweh zelf gelegd wordt: De Messias. In Christus, de Hoeksteen, wordt Gods belofte uiteindelijk vervuld.

Voor de Joden was Hij een steen van aanstoot bij zijn eerste komst (Rom.9:32-33; 1Kor.1:23), maar straks bij zijn wederkomst zal Hij voor de trouwen in dat volk de hoofdsteen zijn (Zach.4:7). Tot op dat moment verkondigt de gemeente in de wereld dat Hij de belangrijkst hoeksteen is en het fundament van Gods volk (Ef.2:20).

Net zoals de vorm van de bovenste piramidesteen het ontwerp van de piramide 'bepaalt', bepaalt Christus de vorm van de gemeente.

1. *E.G. Selwyn, The First epistle of St. Peter: The Greek Text with Introduction, Notes and Essays, (Grand Rapids:Baker, 1981), 268-281.*
2. *Zie voor een overzicht: J.R. Michaels, 1 Peter, (WBC; Waco:Word, 1988), 94,102.*
3. *P.H.R. van Houwelingen, 1 Petrus: Rondzendbrief uit Babylon, (CNT; Kampen:Kok, 1991), 79.*
4. *Chrysostomus, Preken over Efeze (2:17-22).*

Raymond R. Hausoul (1979) is afgestudeerd als bouwingenieur en studeert theologie aan de ETF te Leuven (B). Hij doceert aan de Evangelische Toerustingsschool Vlaanderen en is in zijn dagelijkse beroep als bijbelleraar en predikant werkzaam in de Evangelische Christengemeente te West-Vlaanderen.